

Bir Ekosistem Olarak

Çağdaş Eğitim Denetimi

Prof. Dr. Burhanettin DÖNMEZ

Prof. Dr. Burhanettin DÖNMEZ

**Bir Ekosistem Olarak
ÇAĞDAŞ EĞİTİM DENETİMİ**

ISBN 978-625-8789-43-0

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2026, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Haziran 2026, Ankara

Yayın-Proje: İlayda Arslan
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sit. 1514. Cad. No: 23-25
Yenimahalle/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 77079

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Prof. Dr. Burhanettin DÖNMEZ

1959 yılında Tokat'ın Almus ilçesine bağlı Alemdar köyünde doğdu. Köyün istimplâk edilmesi nedeni ile aile 1965 yılında Tokat'a taşındı. İlkokulu İbn-i Kemal İlkokulu'nda, ortaokulu Cumhuriyet Ortaokulu'nda liseyi Gazi Osman Paşa Lisesi'nde okudu. 1978 yılında Tokat Milli Eğitim Müdürlüğü'nde memuriyete başladı. Bu alanda kariyer yapmak amacı ile 1979 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ni tercih etti. Öğrenciliği süresince Milli Eğitim Bakanlığı Merkez örgütünde, Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü'nde, Kocatepe Mimar Kemal Akşam Lisesi, Gazi Akşam Lisesi ve Anafartalar Akşam Lisesi'nde çalıştı. 1983 yılında Eğitim Yönetimi ve Planlaması Bölümünden mezun oldu. Aynı yıl Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Eğitim Yönetimi, Teftişi Planlaması ve Ekonomisi alanında yüksek lisansa başladı. Öğrenciliği süresince Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü'nde Eğitim Uzmanları Bölümünde rehber öğretmen olarak çalıştı. 1986 yılında mezun oldu. 1987 yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü'ne öğretim görevlisi olarak atandı. Bu üniversitede çalışırken Eğitim Yönetimi alanında başladığı doktora eğitimini 1992 yılında tamamladı ve yardımcı doçent olarak atandı. Aynı üniversitede 30 yıl öğretim üyesi olarak çalıştı. Bu süre içinde anabilim dalı başkanı, bölüm başkanı, dekan yardımcısı, enstitü müdürü, dekan, rektör danışmanı, ÖSYM-AÖF il sınav yöneticisi, TED Malatya Koleji Yönetim Kurulu Başkanı, TED Malatya Koleji Kurucu Temsilcisi, Eğitim Fakültesi Dekanlar Konseyi Başkanlığı gibi çok sayıda akademik ve idari görevlerde bulundu, çeşitli komisyonlarda görev yaptı. 2019 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı olarak atandı. Bu süre içinde TUBİTAK-TUSSİDE Yönetim Kurulu Üyesi ve Danışma Kurulu Başkanı olarak görev yaptı. 2021 yılında Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı görevinden istifa ederek Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaya başladı. Halen bu görevini sürdürmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

ÖN SÖZ

Eğitim, vazgeçilmesi mümkün olmayan toplumsal bir kurumdur. Tarihsel süreçte eğitimin içeriği, yöntemi, amaçları, eğitimi verenler ve eğitimin verildiği ortamlar çeşitli değişikliklere uğramıştır. Bugün çağdaş toplumlar, birbirini izleyerek ve birbirinden etkilenerek içinde yaşadığımız dönemin ihtiyaçlarına ve kendi kültürlerine uygun bir eğitim sistemi oluşturmak için çaba sarf etmektedir. Daha nitelikli bir eğitim sunabilmek için yapılan bu çalışmalar, her zaman dinamik bir süreç olarak devam edecektir.

Kuşkusuz daha iyiye ulaşmak sadece istemekle mümkün olmaz. Bunun için öncelikle yapılan çalışmaların eksiklerini ve hataları belirlemek, aynı yanlışları tekrar etmemek gerekir. Albert Einstein'ın da belirttiği gibi, "Aptallığın en büyük kanıtı, aynı şeyi defalarca deneyip farklı bir sonuç almayı beklemektir." Bu doğrultuda eğitim sisteminin geliştirilmesi; sisteme ilişkin düzenli veri toplamayı, bu verileri titizlikle değerlendirmeyi, ulaşılan sonuç ve önerilere dayalı yeni ilkeler, kurallar ve yöntemler belirleyerek uygulamaya koymayı gerektirir.

Geçmişte kurallara uygunluğu sağlamak amacı ile kontrol ve cezalandırma odaklı yürütülen teftiş anlayışı günümüzde büyük ölçüde değişmiştir. İnsan haklarında; çocuk ve kadın haklarındaki önemli gelişmelerin yanı sıra sosyoloji, psikoloji ve örgüt psikolojisi gibi bilim dallarındaki gelişmeler, insanın insanı; yöneticinin ise yönetilene algılama biçimini kökten değiştirmiştir. Çağdaş demokratik toplumlarda geleneksel "hesap sorma" anlayışı, yerini artık "hesap verme" kültürüne bırakmıştır.

Bütün bu gelişmelerden kaynaklanan kazanımlar, eğitim yoluyla topluma aktarılmaya çalışılmaktadır. Ne yazık ki Türkiye'de, denetim anlayışındaki bu köklü değişim yeterince fark edilememiş ve eğitim ekosistemi bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Eğitim ve öğretimin bir bütün olarak geliştirilmesi, öğretmenlerin ve eğitim yöneticilerinin günün koşullarına uygun, bilimsel gelişmeler ışığında yetiştirilmesi pek mümkün olamamıştır. Türkiye eğitim sisteminde öğretmenlerin denetim olgusuna olumsuz bakmalarının temel nedeni, hem öğretmenlerin hem de müfettişlerin değişen koşullara uygun bir anlayışla yetiştirilememiş olmasıdır. Bu durumu Von Der Bogert (2006), eşler arasındaki anlaşmazlıktan çocukların zarar gördüğü bir evliliğe benzetmektedir. Benzer şekilde, öğretmenlerle okul yöneticileri ve müfettişler arasındaki anlaşmazlıklar nedeni ile öğrencilerin zarar gördüğü bir denetim anlayışının ve ilişki modelinin sürdürülebilir olmadığı açıktır. Ayrıca bu sorunlu ilişkiye son yıllarda veliler daha fazla katılmaya başlamış ve ilişkiler daha karmaşık ve kaotik hale gelmiştir.

İşte bu nedenle "Bir Ekosistem Olarak Eğitim Denetimi" adını taşıyan bu kitap, eğitim bileşenlerinin bir bütün olarak gelişimine katkıda bulunmak amacıyla neler yapılabileceğini ve denetim anlayışının nasıl dönüştürülebileceğini ele almaktadır.

Kitap beş kısımdan oluşmaktadır:

Birinci kısımda, konuya ilişkin kuramsal ve kavramsal bir çerçeve sunulmakta, temel kavramlar tartışılmaktadır. Eğitim denetiminin felsefi temelleri oluşturularak geleneksel ve çağdaş yaklaşımların anlaşılmasına zemin hazırlanmakta ve bu süreç tarihsel bağlamda incelenmektedir.

İkinci kısımda, eğitim denetiminin yasal ve yönetsel yapısı incelenerek müfettişlerin rolleri, yeterlilikleri, görev, yetki ve sorumlulukları üzerinde durulmaktadır.

Üçüncü kısım, yöntem ve uygulama süreçlerine ayrılmıştır. Eğitim denetiminin planlanması, verilerin toplanması ve raporlaştırılması aşamaları genel bir bakış açısıyla sunulurken, öğretimsel denetim modelleri uygulamadan örneklerle anlatılmaktadır.

Dördüncü kısım, kitabın temel felsefesini yansıtmaktadır. Eğitim denetimini bir ekosistem olarak gören bu anlayış doğrultusunda, bölüm “Paydaş İlişkileri ve Liderlik” olarak adlandırılmıştır. Öğretimsel liderlikten, öğretmen gelişimini destekleyen yöntemlerden, müfettiş-okul müdürü ilişkilerinden ve okulun diğer bileşenlerinin değişen rollerinden söz edilmekte; etik ve iletişim konuları ele alınmaktadır.

Beşinci kısım, gelecek vizyonu ve eleştirel bakış açısını içermektedir. Eğitim denetimi bir ekosistem olarak analiz edilmiş, değişen ve gelişen yeni trendler açıklanmış ve sonuç olarak Türkiye’deki eğitim denetimi sorunları ile çözüm önerileri üzerinde durulmuştur.

Kitabın hedef kitesini; öğretmenler, müfettişler, okul yöneticileri, okul psikolojik danışmanları ve bu alanda lisansüstü eğitim gören öğrenciler başta olmak üzere eğitim ekosisteminin bütün bileşenleri oluşturmaktadır.

Eğitim sisteminde köklü bir anlayış değişimi yaşanacaksa, bu hareketin öncelikle öğretmenden başlatılması gerekir. Bu nedenle öğretmenlerin gelişimine katkıda bulunacak, okul yöneticilerine yeni bakış açıları kazandıracak ve okulun sorunlarını çok boyutlu görebilecek müfettişlerin; hizmet öncesinde, hizmet içinde ve mutlaka lisansüstü düzeyde nitelikli bir şekilde yetiştirilmeleri zorunludur.

Bu kitap, son yıllarda lisansüstü düzeyde yürüttüğüm “Eğitim Denetimi ve Hesapverebilirlik” dersinin gereği ve kırk yılı aşkın akademik birikimimin ürünlerinden biridir. Derslerdeki derinlikli tartışmalarıyla kitaba katkı sağlayan, aynı zamanda öğretmen ve bazıları okul yöneticisi de olan sevgili öğrencilerime, çalışmalarından yararlandığım ve kaynakçada yer verdiğim kıymetli meslektaşlarıma, akademik çalışmalarım boyunca gösterdiği sabır ve bana sağladığı huzurlu çalışma ortamı için aileme ve kitabın basımında ve yayınlanmasında emeği geçen PEGEM Akademi çalışanlarına içtenlikle çok teşekkür ederim.

Kitabın eğitim denetimi alanına küçük de olsa bir katkı sağlamasını dilerim.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz..... v

1. KISIM EĞİTİM DENETİMİNİN KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1. BÖLÜM TEMEL KAVRAMLAR

Giriş.....	2
Denetim, Teftiş, Kontrol, Rehberlik, Değerlendirme Kavramları.....	3
Kavramlar Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar	3
Eğitim Denetiminin Amacı	6
Eğitim Denetiminin İşlevleri	6
Eğitim Denetiminin İlkeleri.....	6
Değerlendirme Soruları.....	7
Kaynakça.....	9

2. BÖLÜM EĞİTİM DENETİMİNİN FELSEFİ TEMELLERİ

Giriş.....	11
Eğitim Denetimini Etkileyen Bazı Önemli Felsefi Akımlar	12
Realist Felsefenin Eğitim Denetimi Alanına Etkileri.....	13
İdealist Felsefenin Eğitim Denetimi Alanına Etkileri	14
Pragmatizmin Eğitim Denetimi Alanına Etkileri	15
Fenomenolojinin Eğitim Denetimi Alanına Etkileri.....	17
Eleştirel Kuramın Eğitim Denetimi Alanına Etkileri	19
Postmodernizmin Eğitim Denetimi Alanına Etkileri	20
Eğitim Denetimini Etkileyen Felsefi Akımlara Genel Bir Bakış	23
Değerlendirme Soruları	24
Kaynakça.....	26

3. BÖLÜM DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE EĞİTİM DENETİMİNİN TARİHSEL VE KURAMSAL GELİŞİMİNE GENEL BİR BAKIŞ

Giriş.....	30
Dünyada Eğitim Denetiminin Tarihsel ve Kuramsal Evrimi	31
Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Denetimin Gelişimi	32
Cumhuriyet Dönemi Eğitim Denetimi	33
2010 Sonrası Yapısal Dönüşüm ve Güncel Reformlar	34
2023 Eğitim Vizyonu ve Eğitim Denetimi	36
Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde Eğitim Denetimi	36

Denetimde Hesap Verebilirlik ve Etik Anlayışındaki Değişim	37
Kısrık Döngüden Gelişimsel Sisteme.....	37
Değerlendirme Soruları.....	38
Kaynakça.....	40

4. BÖLÜM

EĞİTİM DENETİMİNDE GELENEKSEL VE ÇAĞDAŞ YAKLAŞIMLAR

Giriş.....	42
Formatif ve Summatif Denetim.....	43
Formatif Denetim.....	43
Formatif Denetimin Amaçları	43
Formatif Denetimin Özellikleri.....	43
Summatif Denetim	43
Summatif Denetimin Amaçları	44
Summatif Denetimin Özellikleri (Okoye, 2019).	44
Eğitim Denetiminde Geleneksel ve Çağdaş Yaklaşımların Özellikleri	44
Geleneksel Yaklaşımın Özellikleri.....	44
Çağdaş Yaklaşımın Özellikleri	45
Değerlendirme Soruları.....	46
Kaynakça.....	48

2. KISIM

EĞİTİM DENETİMİNİN YASAL VE YÖNETSEL YAPISI

5. BÖLÜM

EĞİTİM DENETİMİNİN HUKUKİ DAYANAKLARI

Giriş.....	51
Eğitim Denetiminin Anayasal Dayanağı	52
Eğitim Denetiminin Yasal Dayanakları	53
Eğitim Denetimine İlişkin İkincil Mevzuat	56
Değerlendirme Soruları.....	57
Kaynakça.....	59

6. BÖLÜM

EĞİTİM DENETMENLERİNİN ROLLERİ, YETERLİKLERİ, GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI

Giriş.....	62
Eğitim Denetmenlerinin Rollerini.....	64
Eğitim Denetmenlerinin Rehberlik ve Soruşturma Rollerini Arasındaki Çatışma	69
Eğitim Denetmenlerinin Yeterlilikleri	71
Eğitim Denetmenlerinin Görevleri.....	73

Eğitim Denetmenlerinin Yetkileri.....	74
Eğitim Denetmenlerinin Sorumlulukları	75
Değerlendirme Soruları.....	76
Kaynakça.....	78

7. BÖLÜM

EĞİTİM DENETİMİNDE HESAP VEREBİLİRLİK VE ETİK EVRİMİ

Giriş.....	83
Hesap Verebilirlik Kavramının Teorik Temelleri.....	84
Hesap Verebilirlik ve Şeffaflık.....	85
Hesap Verebilirlik ve Etik Uyumluluk.....	86
Etik Evriminin Eğitime Yansımaları	86
Mesleki Ahlak ve Öğretmenlik Mesleği.....	87
Kurumsal Etik ve Yönetim Pratikleri.....	88
Kitlesel Denetimden Bireysel Sorumluluğa Geçiş	88
Denetim Sistemlerinde Hesap Verebilirlik Mekanizmaları	89
İç Denetim ve Kalite Güvence Sistemleri.....	90
Dış Denetim, Yaptırım ve Teşvik Dengelemesi	91
Veri, Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik İlkeleri	91
Politikalar, Yasal Çerçeve ve Uygulama Zorlukları.....	92
Türkiye’de Eğitim Denetiminde Yasal Çerçeve	92
Uluslararası Standartlar ve Uyum Süreçleri.....	93
Uygulamada Karşılaşılan Etik İnkilemler.....	93
Paydaş Katılımı ve Etik Karar Alma.....	94
Öğrenci, Aile ve Toplumun Rolü.....	95
Öğretmen ve Yönetici Perspektifleri	95
Akademik Denetim ve Araştırma İlişkisi.....	96
Ölçme, Değerlendirme ve Sürekli İyileştirme.....	96
Gösterge Tasarımı ve Değerlendirme	97
Etik Performansın İzlenmesi.....	97
Geri Bildirim ve İyileştirme Planları.....	98
Geleceğe Yönelik Perspektifler.....	99
Dijital Denetim ve Yapay Zeka Etikleri	99
Küresel Eğilimler ve Türkiye İçin Stratejiler	100
Sonuç.....	101
Değerlendirme Soruları.....	101
Kaynakça.....	104

3. KISIM

EĞİTİM DENETİMİNDE PLAN VE UYGULAMA

8. BÖLÜM

EĞİTİM DENETİMİ SÜRECİNİN PLANLANMASI

Giriş.....	109
Amacın Belirlenmesi.....	109
Veri Toplama ve İhtiyaç Analizi	110
Kapsamın Belirlenmesi.....	110
Katılımcı ve Şeffaf Süreç Yönetimi	111
Esneklik ve Durumsallık	112
Süreklilik ve İzleme	112
Eğitim Denetimi Sürecinin Planlanması.....	114
Amaçların Sınırları ve Performans Göstergeleri	114
Veriye Dayalı Analiz Yöntemleri	115
Kapsam ve Paydaş Analizi	115
Proje Yönetimi ve İletişim Planı	116
Esneklik Stratejileri ve Durumsal Değerlendirme	116
İzleme, Değerlendirme ve Süreklilik Planı.....	117
Uygulama ve Değerlendirme Çalışması	117
Yönetim ve Paydaşlarla Entegrasyon	118
Sonuç.....	118
Değerlendirme Soruları.....	119
Kaynakça.....	121

9. BÖLÜM

EĞİTİM DENETİMİNDE VERİ TOPLAMA VE RAPOR YAZMA

Giriş.....	125
Gözlem Yapmanın Amaçları ve Yöntemleri.....	125
Gözlem Türleri.....	126
Nitel Veri Toplama Yöntemleri	126
Nicel Veri Toplama Yöntemleri	127
Gözlem Sürecinin Planlanması ve Uygulanması	128
Denetim Hedeflerinin Belirlenmesi.....	129
Örnekleme ve Evrensellik	129
Verinin Analizi ve Yorumlanması	130
Nitel Veri Analizi	130
Nicel Verinin Analizi	131
Verilerin Entegrasyonu ve Veri Çeşitlemesi.....	132
Rapor Yazımında Dikkat Edilecek Noktalar	132
Yapı ve Akış	133
Dil ve Üslup	134

Bulguların Sunumu ve Kanıtla Desteklenmesi	134
Tartışma ve Sonuç	135
Etik Hususlar ve Güvence Mekanizmaları	135
Raporun Uygun Sunumu ve Paydaş İletişimi.....	136
Sonuç.....	136
Değerlendirme Soruları.....	137
Kaynakça.....	139

10. BÖLÜM

ÖĞRETİMSSEL DENETİM MODELLERİ

Giriş.....	143
Klasik Denetimi.....	143
Klasik Eğitim Denetiminin Kısa Tarihi	143
Klasik Denetimin Uygulanma Biçimi	144
Klasik Denetimde Karşılaşılan Sorunlar	145
Klinik Denetim.....	147
Klinik Denetimin Tanımı.....	147
Klinik Denetimde Tarihsel Perspektif ve Evrimsel Gelişim.....	147
Uygulama Modelleri ve Metodolojik Yaklaşımlar.....	148
Denetim Araçları ve Teknolojik Entegrasyon.....	148
Klinik Denetimde Karşılaşılan Sorunlar	148
Sonuç ve Gelecek Projeksiyonu	148
Vaka Analizi Değerlendirmesi.....	150
Öğretimsel Denetim.....	150
Kuramsal Çerçeve.....	150
Öğretimsel Denetimin Uygulama Aşamaları	151
Öğretimsel Denetim Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar	151
Genel Değerlendirme ve Gelecek Projeksiyonu	152
Gelişimsel Denetim.....	155
Gelişimsel Denetimin Tarihsel Gelişimi.....	156
Gelişimsel Denetimin Uygulama Süreci ve Stratejileri.....	156
Gelişimsel Denetimin Uygulama Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar	157
Değerlendirme ve Sonuç	157
Vakanın Gelişimsel Denetim Açısından Değerlendirilmesi.....	158
Sanatsal Denetim.....	159
Sanatsal Denetimin Kavramsal Çerçevesi.....	159
Sanatsal Denetimin Tarihsel Arka Planı.....	159
Sanatsal Denetimde Karşılaşılan Güçlükler.....	160
Sonuç ve Değerlendirme	160
Sanatsal Denetimde Öznellik Sorununun Aşılması ve Uygulama Stratejileri.....	162
Sanatsal Denetim Modelinin Okullarda Uygulanabilmesi için Bir Eylem Planı Taslağı ...	164
Farklılaştırılmış Denetim	166
Farklılaştırılmış Denetimin Kuramsal Çerçevesi	166

Farklılaştırılmış Denetimin Tarihsel Arka Planı	166
Farklılaştırılmış Denetimde Uygulama Süreci	167
Farklılaştırılmış Denetimde Karşılaşılan Güçlükler	167
Sonuç ve Değerlendirme	168
Tematik Denetim.....	169
Tematik Denetimin Uygulama Süreci	170
Tematik Denetimde Karşılaşılan Güçlükler.....	171
Sonuç ve Değerlendirme	171
Meslektaş Denetimi (Akran Gözlemi ve Akran Koçluğu)	174
Meslektaş Denetiminin Kuramsal Çerçevesi	174
Meslektaş Denetiminde Uygulama Süreci	175
Meslektaş Denetiminde Yaşanan Sorunlar	175
Sonuç ve Değerlendirme	176
Elektronik Denetim.....	177
Elektronik Denetimin Kavramsal Çerçevesi.....	178
Elektronik Denetimde Uygulama Süreci.....	178
Elektronik Denetimde Karşılaşılan Güçlükler.....	178
Sonuç ve Genel Değerlendirme	179
Portfolyo Değerlendirmesi.....	180
Portfolya Denetiminin Kavramsal Çerçevesi.....	180
Portfolya Denetiminin Uygulama Süreci	181
Portfolya Denetiminde Karşılaşılan Güçlükler.....	181
Portfolya Denetiminin Uygulama Süreci	182
Eğitim Denetimi Modellerinin Karşılaştırılması	183
Genel Değerlendirme.....	184
Değerlendirme Soruları.....	184
Kaynakça.....	187

4. KISIM

EĞİTİM DENETİMİNDE PAYDAŞ İLİŞKİLERİ VE LİDERLİK

11. BÖLÜM

ÖĞRETİMSSEL LİDERLİK VE EĞİTİM DENETİMİ İLİŞKİSİ

Giriş.....	196
Öğretimsel Liderlik ve Eğitim Denetimi Kavramlarının Kesişim Noktaları.....	196
Öğretimsel Liderlik ve Eğitim Denetimi İlişkisindeki Temel Gerilim Noktaları.....	197
Okul Müdürünün Öğretimsel Lider Olarak Rollerini	198
Sonuç ve Değerlendirme	200
Değerlendirme Soruları.....	201
Kaynakça.....	203

12. BÖLÜM

ÖĞRETMEN GELİŞİMİNİ DESTEKLEMEDE LİDERLİK

Giriş.....	207
Öğretmen Gelişimini Desteklemede Dönüşümcü Liderlik	207
Mesleki Gelişim Planlaması ve Öğretimsel Liderlik Yoluyla Öğretmenin Desteklenmesi.....	208
Öğretmenin Koçluk ve Mentörlük Yoluyla Desteklenmesi	208
Mesleki Öğrenme Topluluklarını Oluşturmada Liderlik Yoluyla Öğretmenin Desteklenmesi	208
Sınıf Gözlemleri ve Yapılandırılmış Geri Bildirim Yoluyla Öğretmenin Desteklenmesi	209
Veri Odaklı Liderlik ve Öğretmen Gelişiminin Desteklenmesi	209
Okul Kültürü ve Öğrenme İklimi Oluşturma Yoluyla Öğretmenin Desteklenmesi.....	210
Öğretmen Öz Yeterlik Algısını Geliştirmek Amacıyla Öğretmenin Desteklenmesi.....	210
Dağıtılmış Liderlik ve Öğretmen Liderliğinin Desteklenmesi.....	210
Sonuç ve Değerlendirme	211
Değerlendirme Soruları	211
Kaynakça.....	214

13. BÖLÜM

EĞİTİM DENETİMİNDE MÜFETTİŞ-OKUL MÜDÜRÜ İŞBİRLİĞİ

Giriş.....	217
Okul Gelişim Süreçlerinde Müfettiş-Okul Müdürü İşbirliğinin Rolü	217
Öğretim Kalitesinin Artırılmasında Müfettiş ve Okul Müdürünün Ortak Sorumluluğu.....	217
Mesleki Gelişimin Desteklenmesinde Müfettiş ve Okul Müdürü İşbirliği.....	218
Müfettiş-Okul Müdürü İşbirliğinde Güven ve İletişim	218
Dağıtılmış Liderlik Perspektifinden Müfettiş-Okul Müdürü İşbirliği	218
Türkiye'deki Denetim Sistemi Bağlamında Müfettiş-Okul Müdürü İşbirliği	218
Müfettiş-Okul Müdürü İşbirliğinin Öğrenci Başarısına Yansımaları	219
Değerlendirme Soruları.....	219
Kaynakça.....	222

14. BÖLÜM

EĞİTİM DENETİMİNDE OKUL BİLEŞENLERİNİN DEĞİŞEN ROLLERİ

Giriş.....	224
Eğitim Müfettişlerinin Dönüşen Rolü: Kontrolten Liderliğe	224
Okul Müdürlerinin Değişen Rolü: Bürokratik Yöneticilikten Öğretimsel Liderliğe.....	225
Öğretmenlerin Rolündeki Değişim: Denetlenenden Öz-Denetim Yapan Profesyonellere.....	225
Öğrencilerin ve Velilerin Yeni Roller: Hesap Verebilirlik ve Geri Bildirim.....	226
Sonuç ve Değerlendirme	226
Değerlendirme Soruları.....	227
Kaynakça.....	229

15. BÖLÜM EĞİTİM DENETİMİNDE ETİK VE İLETİŞİM

Giriş.....	232
Eğitim Denetiminde Etik Kavramı	232
Etik İlkelerin Belirlenmesi.....	233
Mesleki Sorumluluk ve Güven.....	233
Etik İnkilemler ve Çözüm Yöntemleri	234
Şeffaflık ve Dürüstlük.....	235
Tarafsızlık ve Adalet	236
Etik ve İletişim Becerileri	236
Aktif Dinleme ve Doğru Mesajlaşma.....	237
Geri Bildirim Yönetimi.....	238
Kriz İletişimi ve Yatırımların Etik Değerlendirmesi.....	238
Paydaşlarla Etkili İletişim Stratejileri	239
Öğrenci, Veli ve Toplum Karşısında Şeffaflığa Dayalı İletişim	239
Etik Kodlar ve Mesleki Standartlar	240
Uygulamalı Örnekler ve Öğrenme Olanakları	241
Deneyimlerden Dersler: Başarı Hikayeleri	241
Uygulama Çalışmaları ve Değerlendirme	242
Sonuç.....	242
Değerlendirme Soruları.....	244
Kaynakça.....	246

5. KISIM EĞİTİM DENETİMİNDE GELECEK VİZYONU VE ELEŞTİREL BAKIŞ

16. BÖLÜM BİR EKOSİSTEM OLARAK EĞİTİM DENETİMİNİN ANALİZİ

Giriş.....	252
Ekosistem Kuramının Temel İlkeleri	252
Paydaşlar ve Çevresel Koşullar	253
Dinamik Etkileşim ve Öğrenme Ortamları	254
Kapasite ve Kaynak Bağımlılıkları.....	254
Türkiyede Eğitim Denetimi Sisteminin Yapısal Özellikleri	255
Denetim Politikaları ve Yasal Çerçeve	256
Denetim Kurumları ve Görev Dağılımı	256
Uygulama Süreçleri ve Veri Yönetimi	257
Ekosistem Yaklaşımında Eğitim Denetimi ve Paydaşlar	258
Öğretmenler, Yöneticiler ve Öğrenciler.....	259
Politika Yapıcılar ve Denetim Kurumları	259
Okul İdareleri ve Yerel Hizmet Sağlayıcılar.....	260
Bileşenlere Göre Analiz: Eğitim Sonuçları, Kalite Güvencesi ve Sürdürülebilirlik	261
Öğrenme Çıktılarının İzlenmesi ve Değerlendirme	262

Kalite Güvence Sistemlerinin Entegrasyonu.....	262
Sürdürülebilir Denetim Pratikleri ve Kaynak Yönetimi.....	263
Karşılaşılan Zorluklar ve Sorun Alanları.....	264
Veriye Erişim ve Şeffaflık Sorunları	265
Denetim Kapasitesi ve Uzun Vadeli Dayanıklılık	266
Kültürel ve Yapısal Önyargılar	267
Politik ve Uygulamalı Öneriler.....	267
Ekosistem Dayanaklı Denetim Modellerinin Geliştirilmesi.....	268
Paydaş Katılımını Artıran Mekanizmaların İnşası.....	269
Veri Yönetimi, Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik.....	270
Eğitim Bileşenleri İçin Performans Göstergelerinin Tanımlanması.....	270
Gelecek İçin Perspektifler	271
Sonuç	272
Değerlendirme Soruları.....	273
Kaynakça.....	275

17. BÖLÜM EĞİTİM DENETİMİNDE YENİ TRENDLER

Giriş.....	281
Veri Odaklı Denetim ve Analitik Yaklaşımlar	281
Büyük Veri ve Makine Öğrenimi Destekli Denetim.....	282
Davranışsal Analitik ve İç Kontrolün Güçlendirilmesi	282
Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik Odağı	283
Şeffaf Denetim Raporları ve Kamuya Açıklık.....	284
Hesap Verebilirlik İçin İzlenebilirlik ve Kanıt Yönetimi.....	285
Önleyici Denetim ve Risk Tabanlı Yaklaşımlar	286
Proaktif Kontrol Planlarının Entegrasyonu	286
Risk Değerlendirme Modellerinin Güncellenmesi	287
Yapay Zekâ ve Otomasyonun Denetim Süreçlerine Entegrasyonu	288
Denetim Robotları ve Otomatik Uygulama Kontrolü.....	288
Sesli ve Yazılı İçerik Analiziyle Kanıt Toplama.....	289
Kurumsal Etik ve Denetimde Güvenilirlik Standartları.....	290
Etik İlkelerin Uygulamaya Yansıtılması.....	290
Güvenilirlik ve Yolsuzluk Önleme İçin Kontrol Mekanizmaları.....	291
Denetim Ekosisteminde İşbirliği ve Kapasite Geliştirme.....	292
Kamu-Özel Sektör İşbirlikleri.....	292
Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi ve Mesleki Yeterlilik.....	293
Uygulama Alanları ve Sektörel Farklılaşmalar	293
Eğitim Finansmanının Denetimi	294
Müfettişlik ve Mülkiyet Yönetiminin Denetimi	295
Sonuç.....	296
Değerlendirme Soruları.....	297
Kaynakça.....	299

18. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE EĞİTİM DENETİMİNİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Giriş.....	305
Eğitim Denetiminin Kavramsal Çerçevesi ve Türkiye’deki Yasal Düzenlemeler	305
Mevcut Durum: Denetim Uygulamaları ve Karşılaşılan Sorunlar	306
Denetim Kurumları ile İlişkili Sorunlar	307
Kalite Güvence ve Ölçüt Standartlarındaki Belirsizlikler	308
Raporlama ve Şeffaflık Eksikliği	308
Kurumsal Kapasite ve İnsan Kaynağı Sorunları.....	309
Bağımsızlık ve Tarafsızlık Problemleri	310
Karşılaştırmalı Perspektifler: Uluslararası Uygulamalarla Türkiye’nin Durumu.....	311
Sorunların Nedenleri ve Etkileri	311
Çözüm Önerileri ve Uygulama Stratejileri	312
Yasal ve Kurumsal Reform Önerileri	313
Denetim Kapasitesinin Geliştirilmesi.....	314
Şeffaflık, Hesap Verebilirlik ve Raporlama Standartları	315
Bağımsızlık ve Tarafsızlık Güvenceleri	315
Kaynak ve Finansman Yönetimi.....	316
Veri Yönetimi ve Ölçüt Geliştirme	317
Paydaş Katılımı ve İletişim Stratejileri.....	317
Uygulama İçin Yol Haritası	318
Sonuç ve Politika Önerileri	319
Değerlendirme Soruları.....	319
Kaynakça.....	322

1. KISIM

EĞİTİM DENETİMİNİN KURAMSAL VE
KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1. BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR

Bölümün Amacı

Bu bölümün amacı; eğitim denetimini geleneksel bir kontrol aracı olmaktan çıkarıp tüm eğitim ekosistemini kapsayan bir geliştirme ve destek süreci olarak tanımlayarak, sürece dair temel kavramları, amaçları, işlevleri ve ilkeleri kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktır.

Öğrenme Hedefleri

1. Eğitim denetimine ilişkin temel kavramları tanımlamak,
2. Geleneksel ve çağdaş denetim anlayışlarını ayırt etmek,
3. Denetimin işlevlerini ve denetmenin rollerini kavramak,
4. Denetim ilkelerini içselleştirmek,
5. Eğitim denetimini bütüncül bir ekosistem olarak değerlendirmek.

Giriş

Eğitim sistemi, dinamik yapısı gereği sürekli geliştirilmesi, iyileştirilmesi ve belirlenen hedefler doğrultusunda kontrol edilmesi gereken karmaşık bir süreçtir. Bu sürecin etkili, verimli ve çağdaş normlara uygun işleyişini sağlamada en kritik mekanizmalardan biri eğitim denetimidir. Eğitim denetimi, sadece hataları bulup cezalandıran klasik “teftiş” anlayışından sıyrılarak; eğitim çalışanlarının mesleki gelişimlerini destekleyen, rehberlik eden ve eğitim-öğretim ortamını iyileştiren, döngüsel bir yapıya bürünmüştür.

Bu bölüm, eğitim denetimi sürecini doğru anlamak ve uygulamak için gerekli olan temel kavramları; eğitim denetiminin amaçları, işlevleri ve ilkelerini ele almaktadır. Burada sunulan temel kavramlar, eğitim ortamındaki “neyin”, “nasıl” ve “niçin” denetlendiğinin anlaşılmasına yardımcı olacak; çağdaş eğitim anlayışına uygun olarak denetimin bir “kontrol” aracı değil, bir “geliştirme ve destek” süreci olduğunu ortaya koymaktadır.

Denetim, Teftiş, Kontrol, Rehberlik, Değerlendirme Kavramları

Denetim, teftiş, kontrol, rehberlik ve değerlendirme kavramları, genellikle örgüt ve yönetim süreçleri ile ilgili faaliyetlerde kullanılan kavramlardır. Bu kavramlar arasında bazı benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Tarihsel süreçte yönetim anlayışında meydana gelen değişimler nedeniyle bu kavramlara yüklenen anlamlar değişmiş olmakla birlikte zaman zaman birbirinin yerine kullanılmaktadır. Bu durum yapılan tanımlarda da kendini göstermektedir. TDK Türkçe Sözlüğünde denetim kelimesi teftiş kelimesi ile eş anlamlı olarak verilmekte, denetim ise denetleme yapma işi olarak tanımlanmaktadır. Türkçede son yıllarda Arapça olan teftiş ve müfettiş kavramları yerine denetim ve denetmen kavramları eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Alan yazında eğitim denetimi ile ilgili az sayıda kaynak bulunmaktadır. Bu kaynaklarda yapılan tanımlara bakıldığında da birbirinin tekrarı olduğu, son yıllarda yapılan çalışmalarda da bu tanımların kaynak gösterildiği görülmektedir. Birkaç örnek vermek gerekirse: Taymaz (2002) denetimi, kurumda çalışan personelin görevlerini yapma şekillerini gözlemek, hataları ve eksikleri ortaya koymak, bunları düzeltmeleri için gerekli önlemleri almak, sorunları çözümlenmede yenilikleri tanıtmak, yöntemleri geliştirmelerini sağlamak; Aydın (2014) örgütsel eylemlerin kabul edilen amaçlar doğrultusunda saptanan ilke ve kurallara uygun olup olmadığının anlaşılması süreci; Rue ve Byars (1990) örgütün amaçlarını gerçekleştirmeye olumlu şekilde katkıda bulunmaları için, çalışanları teşvik etmek olarak; Sullivan ve Glanz (2000) öğretimi geliştirmek ve öğrenci başarısını arttırmak amacıyla, öğretmenleri eğitim zeminine dâhil etme süreci olarak tanımlamaktadırlar.

Görüldüğü gibi bütün bu tanımlar denetim, teftiş, değerlendirme ve rehberlik gibi kavramları içinde barındırmaktadır. Oysa, çağdaş anlamda eğitim denetimi kontrol amaçlı teftiş yerine özdenetimi öngörür. Bu anlamda çağdaş eğitim denetimi, eğitimin niteliğine katkıda bulunmak amacı ile eğitim bileşenlerinin görev ve sorumlulukları çerçevesinde özeleştirici ve özdeğerlendirme yapımları, kendilerine ve eğitimin diğer bileşenlerine hesap verme sorumluluğunu içselleştirmeleridir.

Kavramlar Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Benzerlikler

1. **Amaç:** Tüm bu kavramlar, bir örgütün veya sürecin etkinliğini artırmak, problemlerin tespitini sağlamak ve iyileştirme yapmak amacı taşır (Nişancı, 2010).